

Vegyes közlemények.

A cigányokról.

Mindenki előtt ismeretes, hogy e sajátságos népfaj egy része hazánkban a mai napig is vándor életet él; semmiféle fekvőséghez nem kötve, sátorát ma itt, holnap ott, bár mely határban felüti s részint apróbb kézimunkából, részint pedig ló- vagy sertéscsereberéből, leginkább azonban lopásból tengeti életét.

E vándor- vagy sátoroczigány név alatt ismert karavánok a mint kitavaszkodik, téli szállásaikat elhagyják s útra kelve, az országot látszólag czéltalanul össze-vissza barangolják, télire azonban nagyrészt illetőségi helyökre ismét visszatérnek, hol a falvak végén felütött ponyvasátrak alatt, ritkábban földből csinált kunyhóban a telet eltöltik, hogy tavasszal vándorlásukat újra kezdjék.

E vándorlási kedv e népfaj természetében rejlik és az élet fentartásához szükséges kellékek könnyebb beszerzése miatt történik, mert munkához nem szokva — mit különben is a mennyire lehet kerülnek — könnyű szerrel csak úgy élhetnek meg, ha tartózkodási helyöket gyakran változtatják, elkerülvén így az általuk okozott károk miatt való üldöztetést.

A vándorczigányok a közbiztonságot igen veszélyeztetik, mert az országban számuk a hetvenezeret meghaladja; mi sem természetesebb tehát, hogy e nagy számú, munkátkerülő s könnyű szerrel élni akaró népnek már a saját fentartására szükséges élelmi szerek óriási mennyiségére van szüksége, melynek vajmi kevés részét szerzik be az általuk eszközölt munka árán,

Igaz, hogy a cigányok az ételben nem válogatósak, megeszik a dögöt egyaránt mint a legjobb falatot, — s ha az éhség nem gyötri őket s élelemmel el vannak látva, a kényelmes henyélésnek adják magukat; ilyenkor a hűs erdő- vagy berekből, hol sátrukat felütik, nem igen távoznak, legfeljebb az asszonyok vagy a gyermekek járják be a közeli falvakat, hol koldulás vagy jövendőmondás, kártyavetés, esetleg kuruzslással foglalkozva a lakosság könyöradományait gyűjtik. Nem kell hinni azonban, hogy ezen egyének ilyenkor, ha alkalmuk nyilik, nem lopnak; — sőt ellenkezőleg, — koldulás, kártyavetés stb. czimén a házakba betolakodva a lopáshoz alkalmas helyeket kiszimatolják, s ha alkalmuk nyilik, bármit a mit elemelhetnek, el is lopnak.

Nyáron, midőn a szabad természet minden árnyas helye e kóborlóknak kedves tartózkodási helyet, a mezők és szántóföldek pedig úgy nekik mint állataiknak kellő élelmet nyujtanak, a cigányok nem oly veszélyesek a közbiztonságra mint télen vagy kora tavaszkor és késő őszkor, midőn a mezőn mit sem találnak. — Nyáron a cigányok a kisebb alkalmi lopások kivételével leginkább a mezőket és a szántóföldeket sarczolják meg, míg a reájok nézve fentemlített kedvezőtlen időszakokban, hogy magukat fentarthassák, semmiféle bünténytől sem rettennek vissza úgy, hogy különösen tavasszal, késő ősz- és télen tervszerűleg annyi lopást, betörést, sőt rablást — ha kell gyilkosság árán is — követnek el, miszerint az ország e sarczolóival minden közbiztonsági közegnek komolyan foglalkozni kötelessége.

Itt megemlítjük, hogy a vándorcigányok között is van egy egészen különálló csekély rész, mely tisztességes kereset útján szerzi be kenyerét: ezek az ú. n. «teknő-vájó» cigányok, kiket helyenkint «körtárok»-nak is neveznek.

Ezen cigányok famunkával foglalkoznak, leginkább teknőt, kanalat, szitát stb. csinálnak és e munka mellett sertéseket hizlalnak, — E cigányok legin-

kább erdőkben, erdők szélén, vagy oly helyt tartózkodnak, hol a foglalkozásukhoz szükséges anyagot kaphatják. Ezen cigányok földből készült kunyhókban laknak, melyeket tisztán tartanak; egyáltalában ezen cigányok jobban ismerik a vallást mint vándorló társaik s erkölcsösebbek is mint azok s a lopásra nem igen vetemednek. Ha egy helyt a fát feldolgozták, tovább huzódnak oly helyre, hol ismét munkát kapnak; — vándorlásuk tehát a munkakereset miatt történik s így elütő elbirálás alá is esnek.

A cigányok hazánk oly részeiben, hol magyarok és németek laknak, szórványosabban, míg ott hol szlávok és románok laknak, sűrűbben fordulnak elő; legtöbb cigány Erdélyben lakik.

A vándorcigányok illetőségi helyük közelében a vándorlási időszakban csak rövid ideig és nagy ritkán tartózkodnak, rendszeren megyéjüket is elhagyják és oly vidékre huzódnak, hol teljesen ismeretlenek. A cigányoknak egy vidékről való — látszólag ok nélküli — hirtelen eltűnése azonban rendszeren valami bűntényvel áll összefüggésben, vagy pedig mert a mezőkön és szántóföldeken már annyi kárt okoztak, hogy a kellemetlenségek, esetleg az elfogatás elől sátorfájukat gyorsan összeszedik és más vidékre menekülnek. Az ország oly részében, hol nem igen zaklattatnak s hol huzamosb ideig megtűrik őket, számuk napról-napra szaporodik. Az egyes cigánybandák egymás között szoros összeköttetésben állanak s a bűntények elkövetése, nemkülönben az azokból származó bűnjelek elrejtése és továbbítása körül egymást hathatósan támogatják. A csürés-csavarás és hazugság nagy mesterei lévén, mindent a mi teljesen és kézzelfoghatólag rájuk nem bizonyíttatik, eltagadnak s ha érdekük úgy hozza magával, még a legközelebbi hozzátartozóikat sem ismerik. Megtörtént nem egyszer, hogy valamely karavánból az apa a fiával elfogatott, de ezek azért sohase látták vagy ismerték egymást, — természetesen elmenekült tár-

saikat sem ismerik, mert ők — úgy állítják, — csak véletlenül, épen elfogatásuk előtt találkoztak a szétugrott karavánnal.

A vándorczigányok mint híres lókötők és betörők országszerte ismeretesek. A lólopásokat leginkább kora tavasszal és ősszel űzik, a betöréseket pedig télen. Nyáron, mint említettük, leginkább a mezőket és szántóföldeket sarczolják meg, de azért ha alkalom nyílik bármely lopásra is, azt elkövetni el nem mulasztják. A lótolvajoknak a cigányok kitünőtársai; ott hol cigányok rendszeren tartózkodnak, biztos, hogy a vidékbeli lótolvajok által felkerestetnek s mint közvetítők, továbbadók, elrejtők stb. általuk felhasználtatnak.

A cigányok egymás között, úgy miként a lótolvajok, tolvajutakat tartanak fenn, t. i. a karavánok egymástól $\frac{1}{2}$ —1 napi járásra egy vagy több irányban letelepednek és ezen telepek egymás között folyton érintkeznek, a lopott jószágot gyorsan egyik cigányteleptől a másikig továbbítják, míg az az orgazdához kerül. Ily művelettel a karavánnak rendszeren csak egy vagy két tagja foglalkozik s épen ezért nehéz reájuk bizonyítani, hogy a lopásban részesek.

A kóbor cigányok sikeres ellenőrzését azok ravaszsága, nevük folytonos változtatása, kóbor életmódjuk és a rosszban való megrögzöttségük nehezíti meg, mely okok miatt a csendőrségnek — melynek e néppel minduntalan teendője akad — nehéz feladatot kell megoldania, ha ezen egyénektől a vagyon- és személybiztonságot megóvni akarja.

Kóborló cigánytól — ha azt személyesen nem ismerjük — valódi nevét megtudni nem lehet; megtörtént nem egyszer, hogy egy-két órai időközben nevét kérdezve, két sőt három nevet is mond a megszorult cigány s ha ezen csűrés-csavarás miatt kérdőre vonatik, azt állítja, hogy így is, úgy is hívják. — P. o. megtörtént, hogy egy cigány, ki valami csiny miatt a csendőrök által elfogatott s a kinek valódi neve Petrovics volt, a kikérdezésnél az állította, hogy Var-

gának hívják, a nála talált két keresztlevél azonban Sárközy és Lakatos névre szólott; — e neveket e cigány mind használta, illetve a mint a szükség magával hozta, neveit cserélte s midőn kérdőre vonatott, hogy alig két hét előtt még Petrovics volt, hogyan hívhatja tehát magát most Vargának? azt állítá, hogy pár nap előtt nagyanyjával találkozott s az mondá meg neki, hogy őt tulajdonképen Vargának hívják. Későbbi kikérdezés folyamán pedig hol az egyik, hol a másik nevét mondá sajátjának s meglátszott e 20—22 éves cigányon, hogy neve felől maga sincsen tisztában. — Ezen névcserélések, melyek a cigányok között napi renden vannak, ellenőrzésüket és esetleges nyomozásukat igen megnehezítik s ha számba vesszük, hogy minden cigány még egy, sőt több csúfnévvel is bír társai között, feltevéseik — tekintve kóbor életmódjukat — sokszor majdnem kivihetetlen.

Veszélyesek a cigányok a közbiztonságra még azért is, mert e népfaj a többi lakosságtól magát a mennyire lehet elzárja s így a lakosság maga sem ismeri őket s továbbá, mert e népfaj a lopást, rablást s más bűntényt nem is tartja bűnnek, hanem saját élete fentartásához szükséges eszköznek.

Bajtársukat, a ki valamely törvényellenesség miatt fogságba kerül, mintegy vértanúnak tartják, mert előttük azon egyén bír a legnagyobb becsnel és tekintélylyel, a ki a legravaszabb és legügyesebb tolvaj közöttük s a ki már tettei által a többiekét bizonyos tiszteletre és ragaszkodásra kényszeríti maga iránt, — tehát a mi felfogásunk szerint a ki a legnagyobb gazember.

A vándorcigányok közveszélyessége teljes vagyontalanságukkal párosult kóborlásukban rejlik, mert mint ismeretlenek vagy kevésbé ismeretesek egy bűntényt ha bárhol is elkövetnek, a tett helyétől azonnal távoli vidékre menekülnek; üldözésük bevezetésére tehát a legtöbb esetben a legcsekélyebb támpont sem létezik. Epen ezért minden csendőr-szakaszpa-

rancsnokságnak szolgálati érdekében fekszik a köz-igazgatási hatósággal egyetértőleg ezen kóborlást megakadályozni. Minden szakaszparancsnokság, a hol erre közbiztonsági szempontból szükség van, oda törekedjék, hogy megyéjében szabályrendelet alkottassék, mely a cigányok vándorlását lehetőleg korlátozza, illetőleg megtiltja.

Idegen munkanélküli cigányt egy örsparancsnok se tűrjön meg saját területén, hanem ha az illető munka nélkül, ha bár igazolvánnyal is, örskörletében csavargog, az illető szolgabírótság elé, mint munkanélküli csavargót, illetőségi helyére való eltolonczolás végett állítsa elő. — Hogy azonban a csendőrök a saját illetőségű cigányokat az idegenektől megkülönböztetni képesek legyenek, ajánlatos minden örsnek saját vándorcigányait nyilvántartani. — Ezen nyilvántartásban a családok külön-külön csoportban veendők fel. Ha a cigányoknak különös ismertető jelei vagy csúfnevei vannak, azok is feljegyzendők, mert ezek után hamarább található fel a szökésben lévő cigány, mint valódi neve után, melyet minduntalan változtat.

A mennyire lehet, oda kell törekedni minden örsparancsnokságnak, hogy a csendőrök a cigányokat személyesen ismerjék, mert ez által sok tévutra vezetésnek elejét veszik.

A nyilvántartás esetről esetre helyesbítendő.

Ha minden örs saját cigányaival tisztában van, t. i. azokról nyilvántartással bír és ha csak részben is ismeri őket, az idegen cigányt azonnal felismeri s ha azt területéről, — mint előbb említettük — azonnal eltávolítja, a vándorlás, ha nem is szűnik meg teljesen, de bizonyára a legcsekélyebb mérvre szoríttatik.

Minden örs csendőreinek a saját örskörletben azon helyeket, hol cigányok tartózkodni szoktak, ismerniök kell, e helyek tehát gyakorta meglependők s ha ott vagy bárhol cigánykaravánra bukkannak, első sorban is meggyőződnek arról, vajjon saját terület-

beliek-e az illetők vagy sem? Ha saját területbeliek, felelősségre vonandók, hogy rendes foglalkozás után miért nem néznek? mivel tartják fenn magukat, hová mennek, honnan jönnek? továbbá igazolásra szorítandók, hogy illetőségi helyökről eltávozásuk után mivel foglalkoztak s hol voltak?

A cigányoktól kapott válaszszal ne elégedjenek meg a csendőrök, hanem hacsak lehet győződjenek meg azok valódiságáról is. Ha a saját cigányok munka nélkül csavarognak, megbüntetés és illetőségi helyökre való visszakísérés céljából az illetékes szolgabírói hivatal elé állítandók. Ha idegenek a cigányok és más egyéb büntetendő cselekmény elkövetésében nem gyanusak vagy azzal nem terheltetnek, szintén azon szolgabírótság elé állítandók, melynek területén érettek, hogy illetőségi helyökre eltolonczoltassanak.

Minden cigánykaravánnál, legyen az saját területbeli vagy idegen cigány ha a csendőrök által bárhol csavarogva és munka nélkül találtatik, alapos meggyőződés szerzendő, vajjon e közveszélyes egyéneknél nincsenek-e lopott lovak vagy más, bűntényből származó tárgyak.

A munka nélkül csavargó cigányok mindig alaposan gyanusíthatók, hogy náluk bűnjelek vannak elrejtve, illetve olyanok birtokában vannak.

Egy cigány karaván megállítása és átvizsgálása bizonyos ügyességet és szemességet kíván, mert a cigányok rendkívül furfangosak s a lopott tárgyakat, különösen pénzt, ékszert vagy más kisebb tárgyakat oly ügyesen képesek elrejtteni, hogy azokat egy kevésbé tapasztalt egyén náluk ugyan soha sem találja meg.

Nagy elővigyázatot kíván egy karaván megállítása már azon okból is, mert a cigányok rendszeren, ha a csendőrt jóeleve észreveszik, a szélrózsa minden irányában szétfutnak, mielőtt a csendőrök ennek megakadályozását még csak megkísérelhették volna. — Ilyenkor a kocsikban legfeljebb csak gyermekek s egy

pár vén asszony marad, kiktől hiába vár bárki is legcsekélyebb felvilágosítást is, — ezek mit sem tudnak: a megszökötteket pedig állítólag nem ismerik. A csendőröknek ez okból törekedniök kell, hogy a cigánykaravánokat, ha csak lehet, meglepjék és a cigányok első pillanatnyi meghökkenését szökésük megakadályozására felhasználják.

Egy menésben lévő cigánykaraván megállítása a következőleg fogatosítandó:

A járőr a karavánt 15—20 lépés távolságról készen vett fegyverrel megállítja s meghagyja, hogy a csapat összes tagjai az első kocsi és a csendőrök közé álljanak. Minden beszéd azonnal betiltandó, mert a cigányok, ha beszélni kezdenek, valamennyiöknek egyszerre megered a nyelve s oly zsinatot csapnak, hogy abból senki eligazodni nem képes. Figyelmeztetendők, hogy csak az beszéljen, a kihez kérdés fog intézteni. Ezután a férfiak az út egyik, a nők és gyermekek az út másik oldalára üljenek úgy, hogy a csendőrök felé háttal fordulva legyenek s így se meg ne figyelhessék, sem pedig váratlanul meg ne támadhassák a csendőröket.

Ha a cigányok ekkép elhelyezkedtek, azon férfiak szólítandók elő, kik kocsival és lóval birnak. A járőrvezető ezektől a járlatokat elkéri és elveszi. Ha több cigány van kik lóval birnak, akkor az első kocsi tulajdonosa a csendőrökkel marad, a többiek pedig helyökre küldendők. A másodcsendőr a leültetett cigányokra ügyel, míg a járőrvezető a lovak tulajdonosával a lovakat a járlatokkal hasonlítja össze. Ha egy cigánynyal végzett, helyére küldi és a következőt szólítja elő.

A másodcsendőr úgy álljon az út közepén, hogy mint előbb említettük az ülő cigányokat felügyelhesse, de társát is láthassa, hogy annak minden pillanatban segítséget nyujthasson.

Ha a lovak a járlatokkal összehasonlítottak s minden rendben találtatott, a kocsik átvizsgálására kerül a sor. Ezek átvizsgálása, ha polgári tanú van je-

len, akkor ennek és a kocsitulajdonosnak jelenlétében kell történnie. A holmi előmutatására — más alkalmas egyén hiányában — cigánygyermek alkalmazható; cigányasszonyokat a kocsiiban lévő tárgyak előmutatására semmi szín alatt sem szabad alkalmazni, mert e nők a lopott tárgyak elrejtésében rendkívül ügyesek, de a kisebb értékű tárgyakat különösen a papírpénzt, ha megszorulnak, rendszeren oly testrészükbe rejtik el, melyet megnevezni a szemérem tilt. A cigányasszonyok ruhája is alkalmas a kisebb tárgyak elrejtésére s rendszeren minden cigányasszony ruhájában tolvajzseb is van, melyben mindent, a mit akarnak, eltüntethetnek.

A kocsi átvizsgálásánál legelőbb is a ponyvák vétnének le s ezek alaposan megvizsgálándók. A tájékozatlan ember alig tudja elgondolni, hogy a lyukas és foltos ponyva hogyan szolgálhat valaminek rejt-helyül? Pedig e ponyvák számtalan foltja csupa zseb, melyekbe pénz, értékű tárgyak, hamis lólevelek, igazolványok, idegen keresztlevelek stb. stb. a cigányok által bevarratnak.

Ezen foltokat egyenként meg kell tapogatni s ha idegen tárgyat érez bennük a csendőr, le kell azokat fejteni és meggyőződni, hogy mi van bennük? A ponyva után jön a kocsiiban lévő ágynemű és rongyok át-vizsgálása. A dunyhák két hosszvégükön a cigánygyerekek által megfogandók s akképen fordítandók, hogy a tollak a dunyha egyik hosszoldalában legyenek. Ezután a dunyha lassan arra az oldalra fordítatik, melyben tollak nincsenek; ezen eljárás következtében minden nehezebb tárgy, mely esetleg a dunyhában el van rejtve, gyorsabban esik a tollnál; tehát esése észrevehető.

Ha szükséges, a dunyhákat kézzel is meg kell tapogatni, épen úgy a párnákat is, mert ezekbe is szokták a cigányok értékű tárgyaikat elrejteni. A kocsiiban lévő rongyok onnan kiemelendők, a kocsi mellé szórándók és egyenként megvizsgálándók. Ha a kocsi belseje átvizsgáltatott s onnan még a

szalma vagy széna is eltávolított — mely szintén megvizsgálandó — következik a kocsi részletes megtekintése. Az oldallétrák leveendőek, az alsó deszkák hasonlóan, mert rendszeren minden cigány-kocsi dupla alsó-deszkával bír, melyek — léczek által egymástól elválasztva — egy hosszú lapos fiókot képeznek. A kocsi a cigány lakhelye, szállítási eszköze, éléskamrája, egy szóval mindene; felhasznál tehát abban minden zugot és csinál is benne oly rejtett helyeket, minőkre az ember nem is gondolna. Így például a kocsirudakat vagy az oldallétrák rudját esetleg a nyújtófát hosszirányban megfurják, e nyílásokat egy fadarabbal elzárják, s e lyukak aztán legalkalmasabb helyül szolgálnak a papírpénz és egyéb kisebb tért elfoglaló tárgyak elrejtésére.

Kisebb terjedelmű értéktárgyakat rongyokba göngyölve a kocsideszkák alá is, a nyújtó-fára erősítenek, hol — ha a deszka le nem vétetik a kocsiról — senki sem láthatja azokat. Igen czélszerű a kocsik egyes részeit megkopogtatni s meggyőződni, vajjon nem üresek-e? s ha igen, magától értetik, hogy az ürtartalmáról meggyőződést kell szerezni.

Egy kocsi a másik után ekép átvizsgálandó s ha minden rendben találtatott, t. i. a cigányoknál lopott tárgyak nem találtattak és ha az illető cigányok saját területbeliek voltak s tényleg munkakeresés miatt indultak útnak, a lólevelek visszaadása után szabadon bocsátandók. Ellenben ha a cigányok idegen területbeliek és munka nélkül csavarognak vagy pedig ha saját cigányok is, de beigazolni nem tudják hogy tényleg munka után tartják fenn magukat, az illetékes szolgabírói hivatal elé állítandók, hogy illetékességi helyökre visszakisértesse nek.

Ha a cigányoknál lopásból eredő tárgyak találtatnak, akkor az egész csapat — miután közártalmúak — testükön is megmotozandó, azután a talált bűnjelvények honnan történt szerzése iránt a nyomozás bevezetendő; a cigányok pedig az illetékes bíróságnak átadandók.

Czigánykaravánokat mindig oly helyen kell megmotozni, hol a motozáshoz polgári tanúk szerezhethők és a motozáshoz kellő segítség van, ez okból a meglepett czigányok mindig a legközelebbi ember lakta helyre kísérendők és ott motozandók meg. Kivételt csak azon esetek képeznek, midőn a csendőrök üldöznek s üldözés közben egy czigánykaraván megmotozása válik szükségessé — tehát a czigányoknak egy házhoz vagy községbe való kísérése késedelemmel jár s e késedelem az üldözés eredményét veszélyeztetné. Ilyenkor a czigányok ott a hol találtnak motozandók meg, megjegyezve, hogy még ilyenkor is az erdőben vagy berkes helyeken a motozást mellőzni kell, hanem a czigányok egy tisztás helyre vagy szabad mezőre kísérendők, hol minden támadásuk, szökésük vagy a tárgyaknak elrejtése könnyebben megakadályozható mint az erdőben vagy a bokrok között.

Egy czigánycsapat kísérése szintén nagy vigyázatot igényel, mert a czigányok, különösen ha bűnösök, hacsak szerét tehetik megszöknek, az esetleg még náluk lévő vagy fel nem fedezett bűnjelvényeket pedig kísérés közben vagy eldobják vagy megsemmisítik.

Ha tehát egy czigánycsapat kísérése válik szükségessé, ezen kíséret a következőleg fogantatosítandó.

A férfiak a kocsikról mind leszállítandók és egymáshoz bilincselve a kocsik elé állítandók. A kocsikról a ponyvák leszedendők és a kocsik belsejébe teendő, hogy a kocsikban ülők láthatók legyenek, az asszonyok és gyermekek a kocsikba ültetendők. A lovak hajtása egy asszonyra vagy gyermekre bízandó. A járőr egyik tagja az első kocsi mellett, közvetlen a férfi czigányok után, míg a másik csendőr az utolsó kocsi után akkép halad, hogy az egész karavánt áttekintheti s társát is mindig láthatja. Az elől haladó csendőr kötelessége a férfiakra valamint arra is ügyelni, hogy az első kocsi s utána a többi el ne vágasson, míg a hátul haladó csendőr arra

vigyáz, hogy a kocsikból senki semmit ki ne dobjon és azokról meg ne ugorjon. A két csendőr, ha szükséges, azonnal egymás segélyére siet.

Menetközben nem türendő, hogy a kocsik egymástól elmaradjanak és ez által a két csendőr egymástól nagyobb távolságra elválasztassék; szigoruan kell tehát követelni, hogy a kocsik szorosán egymás után zárakozzanak. Legczélszerűbb a legrosszabb lovakkal biró kocsit előre, a legjobb lovakkal birót pedig hátra beosztani, — ez által az elhajtás, mely különben a kocsik előtt haladó czigányok által is meg van nehezítve meghiusítottatik és a kocsik szoros csatlakozása eléretik.

Ha több csendőr van jelen, azok a karavánt körül fogják és úgy kísérik.

Ha egy pihenő vagy tanyázó czigánycsapatra bukkannak a csendőrök, a következő eljárás alkalmazandó:

Fegyverek készen véve, megtiltatik, hogy helyéről egy is mozduljon. Erre a férfiak egyenkint előszólítandók s ha a meglepetés erdőben vagy bokros helyen történt megbilincselendők, — mivel máskülönben mind megszöknek.

Ezután a lólevelek a czigányoktól elszedendők, a lovak egy asszony vagy gyermek által befogatandók és az egész csapat a motozásra alkalmas helyre, községbe, tanyára, szabad mezőre stb. kísérendő, hol a már leirtak szerint járandó el.

Mielőtt azonban egy ily tanyázó czigánycsapat tova kísértetnék, azon hely, hol le voltak telepedve, alaposan átvizsgálandó, valjon nem-e rejtettek el ott a czigányok valamit? A húst rendszeren föld alatt tartják, t. i. gödröt ásnak, melybe a húst teszik s galyakkal lefödik. A lopott tárgyakat is rendszeren tanyájuk környékén elássák s nem egyszer megtörténik, hogy még a tűzhely alá is gödröt ásnak s abban tartják a lopott tárgyakat addig, míg azokat elhasználják vagy értékesítik.

A saját vándorczigányok is, ha azok az örskörlet-

ből nem is távoznak el, a csendőrök által gyakran meglependők s mindannyiszor meggyőződés szerzendő, hogy miből élnek, mivel foglalkoznak, nincsenek-e összeköttetésben más csavargó csapatokkal, nem-e közvetítői vagy orgazdái azoknak? A csendőröknek a cigányok ellenőrzése mellett oda kell törekedniök, hogy e nép a munkát ne kerülje, hanem dolgozzon.

Maguk a csendőrök rajta legyenek, hogy saját örsbeli cigányaik munkát kapjanak, mert csak is ez az egyedüli mód, hogy e nép magának a fentartáshoz szükséges kellékeket tisztességes úton megszerezze s ha ez megvan, szigorú ellenőrzés mellett a lopásról is lassankint leszokik.

A csendőrök tehát cigányaikat szép szóval munkára biztassák, nekik a munka hasznát és áldását magyarázzák meg, a lakosságot pedig kérik és figyelmeztessék, hogy a cigányoknak munkát adjon s ne zárja el az utat oly egyén elől, a ki dolgozni, tehát javulni akar.

Nagyobb uradalmak, de a polgárság maga is belátják, hogy a cigányok ha dolgoznak, kevésbé veszélyeztetik a közbiztonságot, tehát ha gyenge munkás is még most a cigány, de adnak nekik munkát. Azért azonban a dolgozó cigány is ellenőrzendő, mert azt várni nem lehet, hogy egy bűnben megrögzött egyén, ha kissé jobban megy dolga, előbbeni életével azonnal szakítson. A cigány lopni fog, ha alkalma nyílik akkor is, mikor munkája van, de lopásai nem lesznek oly sűrűek, mintha munka nélkül csavarogna s utóvégre is belátja a munka által teremtetett jobb helyzetét s idővel rossz szokásairól lemond.

A munkában álló cigányok még akkor is, ha más megyebeliek, tehát nem saját területbeliek s ha kellő igazolványokkal birnak, nem zaklatandók. Az illetőknek neve és illetősége kellő személyleirással azonban az illető örs által, hol dolgoznak, feljegyzendő azon czélból, mert nyáron át dolgozva a vidéket hol tar-

tózkodnak átszimatolhatják és a lopásra alkalmas helyeket kipuhathatják, télen pedig, midőn már a vidéket látszólag elhagyták, ismét vissza térhetnek és a lopásokat végre is hajthatják. Számtalan esetben, ha cigányok által követtetett el a lopás, oly cigányok hajtották végre azt, kik nyáron ott dolgoztak. Ezért szükséges ily dolgozó idegen cigányok nevét tudni az illető örsnek, mert ez által az esetleges nyomozásokhoz magának támpontokat gyűjt, melyek nyomán alkalom adtán eredményt érhet el. Míg ha se nevüket, se illetékes helyüket nem ismeri; a nyomozásnál csak eredmény nélkül tapogatózik.

A cigányok nagy előszeretettel szokták magukat keresztlevelekkel igazolni. Oka mint már említettük abban rejlik, hogy a keresztleveleket könnyen szerezhetik be s nevüket a náluk lévő keresztlevelek alapján tetszésük szerint változtathatják.

Rendesen az elhalt cigányok keresztleveleit szerzik be, melyeket mint sajátjukat mutatnak fel. — Ezek beszerzése igen egyszerű, p. o. Petrovics Jóska 20 éves cigány a sorozás alul menekülni akar, ezért más név alatt óhajt csavarogni, elmegy tehát egy idősebb cigányhoz, kinek már 20 éves vagy azon felüli gyermekei lehettek s közülök talán egy vagy több, — megközelíthetőleg hasonkorú fia, — meg is halt. Evvel összebeszélnek s egy kis áldomásért megállapodnak, hogy az öreg cigány — kit tegyük fel Vargának hívják — egy 20—25 év előtt született, de elhalt fia keresztlevelét kiveszi az illető lelkészi hivatalnál. Ez akadály nélkül ki is adatik; mert a keresztlevelek semmiféle más igazolást nem tartalmaznak, mint azt, hogy X. egyén N. községben akkor és akkor született és megkereszteltetett. Az illető lelkész nem tudhatja, — éppen a cigányok vándor életmódja miatt, — hogy az illető tényleg azon egyén-e, a kire a keresztlevelet kiállítja, mert a cigányt talán soha se látta. Azt, hogy a valódi Varga Peti, kire a keresztlevelet kiállította, meghalt-e vagy nem? szintén nem tudhatja, mert az hozzá be

nem jelentetett azon egyszerű okból, mert a vándor-czigányok kiskorú gyermekeiket, különösen a csecsemőket, ha meghalnak ott a hol éppen tanyáznak, rendesen minden vallási szertartás nélkül eltemetik. E példa mutatja, hogyan lesz Petrovics Jóskából, Varga Peti vagy akármily más nevezetű egyén. — Különben keresztleveleket a plébánia-hivataloktól csak akkor váltanak, ha kezüknél nincs elhalt egyénekről keresztlevél, melyekkel azonban rendesen bőven el vannak látva és melyeket egymás között, a mint épen a szükség úgy hozza magával, kicserélnek. Ezen manipulációval úgy összezavarják a neveket maguk között, hogy sok esetben a czigányok valódi nevöket biztosan maguk sem tudják és annál inkább elfelejtik saját nevüket, mert egymás között ritkán szólítják magukat valódi, hanem rendesen valami csúfnéven. Azért szükséges e csúfneveket ismerni, melyek a nyomozásnál fontosabb szerepet játszanak mint a valódi nevek, mivel ezek alapján a keresett czigányt a czigányok között biztosan fel lehet találni, — míg valódi nevén ritkán.

A keresztlevelek a fentiekből kifolyólag igazolványul el nem fogadhatók s ezért minden czigány, a kinek keresztlevelén kívül más, a közigazgatási hatóság által kiállított igazolványa nincsen, igazolvány nélkülinek tekintendő.

Említettük volt, hogy a czigánykaravánok rendesen $1/2$ —1 napi, tehát körülbelül 25—40 kilométer távolságra, sokszor — különösen erdős vidéken — közelebbre is, bizonyos vonalban letelepednek, mely vonalon továbbítják a lopott állatokat és tárgyakat. — Ha tehát a csendőrök munkanélküli czigánykaravánokat körleteikben nem túrnek meg és minden munka nélkül tanyázó czigánycsapatot az illetékes szolgabírótság elé állítanak, e tolvajutak — melyeket nem csak a czigányok hanem más gazemberek is használnak, — maguktól megszünnek.

Összegezzük röviden az előadottakat és azokból kitűnik, hogy a vándorczigányok a személy- és vagyon-

biztonságra közveszélyesek, hogy veszélyességük a munkakerülésben és a rossz iránti hajlamukban találja magyarázatát, s végre hogy veszélyességüket a vándor életmód elősegíti és neveli. — A csendőrségnek tehát e veszély indító okait, t. i. a munkakerülést és vándorlást kell megakadályozni, hogy e kóborlók rászokjanak lassanként a rendes életmódra s így arra, hogy a közbiztonságot ne veszélyeztessék.

Még egyszer az elővigyázatról.

A mult évi csendőrségi zsebkönyvben az «Elővigyázatról» című közlemény a szolgálati utasítás és a csendőrnek az ellenszegülési esetekben követhető magatartására vonatkozó «Vezérfonal» megfelelő §-ára hivatkozással fejtegeti és példával, illetve egy esetnek leírásával bizonyítja, hogy a csendőrnek mindenkor, de különösen szolgálatteljesítése alkalmával, a legnagyobb óvatosságot és elővigyázatot kell szem előtt tartani; s minthogy az elővigyázat és óvatosság szem előtt tartására nézve már a fentemlített közleményben is elegendő érvek mondattak el, ez alkalommal újabb fejtegetésbe és bizonyításba bocsátkozni felesleges volna, csupán két megtörtént eset leírása szolgáljon annak bebizonyításául, hogy a többször jelzett cikknek mennyire igaza van, midőn azt mondja, hogy az «elővigyázat és óvatosság épen úgy, mint a becsületesség és igazságszeretet minden egyes csendőrnek nélkülözhetlen kelléke».

1. Egy orgyilkos ellen alkalmazott fegyverhasználat.

Matuz József csendőr-járőrvezető és Szoboticzki Sándor csendőrből állott járőr, a szászabányai örsről, a május hó 1-én országszerte megindult általános munkásmozgalmak miatt ideiglenesen a berzászkai örsre volt vezényelve, a honnan május 2-án délelőtt 11^{1/2} órakor indíttatott vissza örsére.

Az újmoldovai örsöt érintve, ott pihenőt tartottak

s innen délután 4 órakor elindulván, hazafelé menet mint útijárőr portyáztak a hegyek között vezető útvonalon. Éjjel 11 és 12 óra között a szászkabányai határban, a Malomvölgy nevű tereprészen, a gyalogúton egy fekvő embert pillantottak meg. Matuz János csendőr járőrvezető a fekvő alakhoz lépett, föléje lehajolt, kiléte iránt kérdezte és miután ismételt kérdésére feleletet nem kapott, ruháját megfogva megmozgatta, mire az illető gyorsan felugrott és egy hirtelen mozdulattal kést rántott elő, azzal Matuz csendőrt hasba szúrta és azon irányban, melyről a csendőrök jöttek, elfutott.

A merénylet elkövetése pillanat műve volt.

Matuz csendőr érezvén megsebesülését, fegyverét súlyba vette s minthogy az éj sötétje miatt a futó merénylőre löni nem lehetett, a futamodót mindkét csendőr üldözőbe vette, ki az útról letérve, a patak partján iparkodott elmenekülni.

Matuz csendőr nem veszítvén el lélekjelenlétét, daczára életveszélyes sebének melyből a vér patakzott, a merénylőt megkerülni és élve elfogni iparkodott, azonban ezen törekvése közben érezte hogy ereje fogy s vérvesztése folytán annyira gyöngül, hogy az üldözést nem folytathatja. Ekkor utasította járőrtársát, hogy a menekülőt, ki ismételt felszólítás daczára sem állott meg, lőjje le, mely utasításra Szoboticzki csendőr azt válaszolta, hogy nem látja a menekülőt, tehát nem löhet. Matuz csendőr most megállott, hirtelen tájékozta magát, a menekülőt megpillantotta, reá lőtt s bár lövésének hatását a sötétség miatt nem észlelhette, annyit mégis észrevett, hogy a menekülő mintha megbotlott volna. Matuz csendőr ekkor már teljesen kimerülve lévén, leült s járőrtársát utasította, siessen Szászkabányára, hozzon orvost, mivel igen rosszul érzi magát. Az utasításnak eleget teendő, Szoboticzki csendőr elsietett, hogy a szükséges segílyt meg hozza. Matuz csendőr daczára kimerültségének, az üldözött merénylőt nem hagyta figyelmen kívül s alig hogy Szob-

boticzki csendőr eltávozott, észrevette, hogy az üldözött ismét előre mozog, mire ülőhelyzetéből még két lövést tett a mozgó alakra, mely lövések után a sebesült csendőr eszméletét veszti, de rövid idő múlva magához tért, felkelt s balkezét sebére nyomva, jobbában fegyverével a patakon átkelt, utána nézendő, hogy az üldözöttel mi történt s miután azon pontra ért, a hová lövéseit irányozta, az üldözöttet, kiben megtámadóját felismerte, már halva találta. Matuz csendőr ekkor már teljesen kimerülve lévén, de hogy a hullát kötelességszerűen mégis megőrizhesse, annak közelében a gyepre lefeküdt és ily helyzetben várta a segílyt, mely mintegy fél óra múlva megérkezett s miután a sebesült csendőr az első ápolásban részesült, örsére beszállítottatott.

A szúrás, melyet Matuz csendőr kapott, a köpenyen, zubbonyon és ingen áthatolva, testén 2 cm. hosszú, 3 cm. mély sebet ejtett és csak az a véletlen mentette meg életét, hogy a szúrás rézsutosan elhajlott, a mi körülbelül annak tulajdonítható, hogy a kés a ruházaton áthatolva, eredeti irányától egy kissé eltért.

A merénylő hullájában Pervu Gligorie újsopoti lakos, hirhedt orvvadász és egyébként vakmerő, rovvott előéletű egyén ismertetett fel. A bonczolás alkalmával megállapítottatott, miszerint egy lövés az alvégtagokat találta, két lövés pedig föltétlenül halálos volt.

Ha a fentebb elmondott esetet bonczkés alá vesszük, azon meggyőződésre jutunk, hogy Matuz József csendőr akkor, midőn az út hosszában fekvő embert felköltötte, illetve föléje hajolt, őt ruhájánál fogva felrázta és ébresztette, nem volt eléggé elővigyázó, mert járőrtársát nem utasította arra, hogy fegyverét szükség esetére készen tartsa és hogy az ismeretlent is teljes figyelemmel kísérje.

Az általános szolg. határozványok 105. pontja szerint «rendes portyázások alkalmával a járőr mindig kiváló éberséget fejtsen ki és figyelmét a legcseké-

lyebb részletekre is terjeszse ki»; «portyázás alkalmával a járőr figyelmének ki kell terjednie mindenre»; a 108. pont még világosabban teszi kötelességévé a csendőrnek az elővigyázatot. E szerint «járőrködés alkalmával különösen ismeretleneket a járőr magához közel ne bocsásson, mivel ezen elővigyázati rendszabály szem elől tévesztése esetén váratlanul könnyen megrohantathatnék s esetleg gyátlázatos lefegyverezésnek lehetne kitéve; a járőr általában minden perczben, különösen éjjel, megtámadtatásra, de támadásra is mindenkor készen legyen». «A járőr szolgálat közben a legnagyobb éberséggel és körültekintéssel járva el, ismeretlenekbe ne bízzék, ezek irányában mindig gyanakvó legyen, de ismeretes egyének irányában is mindig kellő óvatossággal járjon el.»

A járőr az itt felsorolt nélkülözhetetlenül szükséges szabályokat, üdvös elveket nem híven követte s ez magát nyomban és keserűen megboszulta, a menyiben majdnem egy derék csendőr élete esett áldozatul.

Dicsérettel kell mégis megemlékezni Matuz József csendőr derék magatartásáról, ki daczára súlyos sebesültségének, bátorságát, lélekjelenlétét, higgadtságát nem veszítette el, a gonosztevőt észszerűen üldözte, fegyverét, daczára növekvő gyengülésének és az éjsötétjének, ügyesen használta, s egész eljárása a derék csendőrt és bátor katonát tünteti fel szemünk előtt.

2. Egy ellenszegülő ellen alkalmazott fegyverhasználat.

Gut Ferencz csendőr járőrvezető és Kozma Antal pr. csendőrből állott lovas járőr a zentai örsről f. év ápril 24-én délután 1 órakor a 3. számú őrjárat leportyázása végett rendes szolgálatba elindítatván 25-én a déli órákban a felső tanyákon portyázva, Hevesi Sándor földművelő gazdától értesültek, miszerint ugyanazon hó 22-én birkái közül három darab ismeretlen tettes által ellopatott.

A járőr ezen feljelentés folytán rendes szolgálatát megszakítva, a tettes és lopott tárgy utáni nyomozást bevezette s e közben értesült, hogy a lopás napján Fátyol Imre, kishegyési lakos, rovott előéletű, veszélyes, közártalmú egyén, kocsiján a felső tanyák között járt, minek folytán a járőrben azon gyanu támadt, hogy a lopást valószínűleg Fátyol Imre követte el. A járőr nyomozását Kishegyes felé folytatva; útközben több közártalmunál eredmény nélkül kutatott s így este 9 órakor érkezett meg Kishegyesre, hol lóról leszállva, azokat, mint azt máskor is tenni szokták, Hegedűs János kovácsmester istállójába bekötötték. A járőr azután nyomozását folytatva, a keresett Fátyol Imrét egy korcsmában, több társával borozgatva, feltalálta; Gut Ferencz csendőr Fátyol Imrét a korcsmából kihívta és felszólította, hogy kövesse lakására, mely felszólításnak az illető engedelmeskedett ugyan, de a járőrt útközben folyton a legdurvább szitkokkal és káromlásokkal illette azért, mert őt a csendőrök folyton zaklatják és háborgatják. A lakáshoz érve, az utczai kis ajtón Fátyol elől ment be, utána Gut csendőr és mint utolsó Kozma pr. csendőr következett. De a mint az udvaron benn voltak, a csendőröket négy vad komondor rohanta meg, melyeket a tulajdonos, daczára a csendőrök felhívásának el nem szólított, sem másként nem csillapított. Mindennek daczára Gut csendőr Fátyol mellett maradt, míg Kozma pr. csendőr a komondorokkal küzködve kénytelen volt járőrtársától elmaradni, mint-hogy őt az ebek az udvaron belől a kis ajtó mellé szorították.

Gut Ferencz csendőr fegyverét súlyba tartva érté sére adta Fátyolnak, hogy nála három darab lopott juhot keresnek és felszólította, hogy az udvarán lévő birkaakol ajtaját nyissa ki, mely felszólításra Fátyol azt felelte, hogy «itten bizony kereskedni nem fog az Úristen sem» és ugyanazon pillanatban Gut csendőrt megrohanva, jobb kezével mellen ragadta, baljával pedig fegyverét kapta el oly czélból,

hogy azt tőle elvegye. Gut csendőr a támadót magától ellökte és fegyverét mindkét kézzel megfogta, de azon pillanatban Fátyol újból reá rohant és a fegyvert szintén két kézzel megfogta s azt a csendőr kezéből kicsavarni iparkodott.

E válságos pillanatban s miután Gut csendőr érezte, hogy ellenfele testi erőben őt jóval fölülmúlja, csendőrtársát hívta segítségül, miközben fegyverét rendkívüli testi erejű támadójának kezeiből néhány gyors és ügyes mozdulattal kiszabadította és miután Fátyol újabb támadási szándékkal reá rohanni akart, támadóját egy jól irányzott lövéssel leterítette.

Mindez néhány pillanat alatt oly gyorsan ment végbe, hogy Gut csendőrnek sem döfő, sem vágó fegyverének használatára, sem a segítségére iparkodó Kozma csendőr bevárására ideje nem volt.

Fátyol Imre rendkívüli testi ereje, vakmerősége és gonosz jelleménél fogva a környék réme volt s napirenden lévő erőszakoskodásai mellett a legnagyobb agyafurtsággal csalásokat is követett el. Meglövete után hozzá érkező feleségéhez a következő utolsó szavakat intézte: «Te ne láss, se ne hallj, se ne tudj semmit»; ezen végrendelkezéséből is eléggé lehet következtetni bűnös üzelmekben gazdag életpályájára.

Meglövete után végre még kiderült, hogy már előzőleg volt elhatározott szándéka, a járőr ellen valamely merényletet elkövetni. Ugyanis a zentai járás főszolgabirói hivatala jegyzőkönyvileg értesítette a fegyverhasználati esetet kivizsgáló bizottságot, miszerint Fátyol Imre meglövete előtt mintegy négy héttel a szolgabirói hivatalban azon kérelmét adta elő, tiltassék meg a csendőr járőröknek, hogy őt folyton ellenőrizzék, háborgassák, mely kérelemmel azonban a főszolgabiró elutasítván őt, egyidejűleg erkölcsös, becsületes életmódra intette. Az elutasítás fölötti dühében azután Fátyol Imre a szolgabirói hivatalban nyilvánosan a következő szavakat mondotta: «hát ha nem segítenek, majd segítek én, majd én is mást fogok tenni».

A következmények bebizonyították, hogy nem rajta mult gonosz szándékának megvalósítása.

Bírálat alá véve a járőr eljárását, látjuk, hogy a járőr a csendőrségi szolgálati utasítás 47. §-át mellőzve, magával Fátyol Imre házához bizalmi egyént nem vitt s ezen elővigyázati rendszabály mellőzése a járőrre érzékenynyé vált, míg ha ez megtörténik, akkor ezen bizalmi egyén a tulajdonképeni házmotózás megkezdéseig vagy a támadó ebeket tartotta volna távol és akkor a csendőrök nincsenek kényszerítve arra, hogy egymástól elváljanak, vagy pedig Gut csendőr mellett maradván, a válságos pillanatban neki lehetett volna segítségére. De másrészt dicsérettel kell kiemelni Gut Ferencz csendőr bátor magatartását, ki a legválságosabb pillanatban is megtartva lélekjelenlétét, megmentette fegyvere becsületét. Meg kell még jegyezni továbbá azt is, hogy Gut Ferencz csendőr, midőn Kishegyesen Fátyol Imre felkutatására indult, ismervé ennek fölötté veszélyes voltát, tárkarabélyának töltényürébe egy töltényt helyezett s ugyanazt tette járőrtársával is, — azt hisszük ezen elővigyázat legalább részben hozzájárult a kockáztatott fegyverbecsület és csendőrélet megmentéséhez.

Végre pedig Gut Ferencz csendőrrel kell még röviden megemlíteni, hogy úgy a fentebb elmondott esetről, mint Barna Péter veszélyes közártalmúnak ugyancsak általa történt, a mult évi zsebkönyvben tárgyalt agyonlövésénél magát vitézül és derék csendőrhöz illő módon viselte.

A csendőrlegénységnek polgári szolgálatban való alkalmazása.

Bizonyára életbe vágó kérdés a csendőrlegénységnél, ha a katonai és elvállalt csendőrségi kötelezettség után a törvény által számára biztosított joggal kívánván élni, a kevésbé terhes polgári szolgálatba kívánkozik és az átlépést akként eszközölheti, hogy a

már megszerzett nyugdíj igényét — ha csak egy-két napig tartó megszakítással is, el ne veszítse; másfelől pedig már jó eleve tisztában van, hogy tehetősége és végzett iskolái alapján mily állásra számíthat, minő eljárást kövessen, hogy igényét biztosítsa s ennek alapján polgári alkalmazást kapjon. A legénység ezen fontos érdekének szolgálni, az idevonatkozó törvényt és szabályokat oly alakban és akkora terjedelemben ismertetni, hogy abból minden szükséges tudni való könnyen megérthető legyen, ez tüzetett ki jelen dolgozat feladatául, annál is inkább, mert gyakran történik, hogy altisztek oly polgári állásra vágnak, melyet a törvény szerint el nem érhetnek vagy próbagyakorlat végett 6 havi szabadságra számítanak, mely meg sem illeti őket. Ily esetekben a szabályok nem pontos ismerete — ha az illető számításaiban csalódva látja magát — elégedetlenséget szül; elég ok tehát arra, hogy a csendőrségi zsebkönyv ez irányban útmutatóul szolgáljon, de csak is útmutatóul, mert mi sem áll távolabb, mint azon szándék, mintha jelen sorok a legénységet buzdítani akarnák polgári szolgálatba átlépni, sőt ellenkezőleg minden csendőrtől feltételeztetik annyi nyugodt megfontolás, hogy a katonai és polgári élet nyújtotta előnyöket és nehézségeket saját egyéniségéhez, hajlamaihoz, családi, egészségi és pénzviszonyaihoz mértén bírálni képes leend.

1. Igényjogosultság. Az altisztek és csendőrök polgári alkalmazását Magyarországon az 1873. évi II. törvényzikk és ennek fogantatosítására a m. kir. honvédelmi miniszterium által 1873. évi 13566/IV. szám alatt kiadott utasítás szabályozza. Ezek szerint azon altisztek és csendőrök, kik a hadseregben, haditengerészet-, honvédség- vagy csendőrségnél teljes 12 évig s ebből legalább 8 évig mint altisztek szolgáltak és magaviseletükről *kedvező minősítéssel bírnak*, igényt nyernek arra, hogy akár polgári közszolgálatban, akár az állam által segélyezett vasuti vagy gőzhajózási vállalatoknál állandóan alkalmaztassanak.

A csendőr, ki tizedesi jelleggel bír, altisztnek tekintetik, tehát rövidség okáért ezen dolgozatban csak az «altiszt» kifejezést használandjuk. A czimzetes altiszti minőségben töltött idő is beszámíttatik a nyolcz évbe, ellenben a tetteleges szolgálaton kívüli vagy a tartalékban töltött idő a 12 évbe nem számítható be, de a tartalékba történt áthelyezés megszakítást nem képez.

Azon altisztek, kik az ellenség előtt vagy a közbiztonsági szolgálóban *sérülvén meg*, katonai szolgálatra ugyan képtelenekké váltak, de polgári hivataloknál még alkalmazhatók, tekintet nélkül szolgálati idejükre épen olyan igénynyel bírnak, mintha tizenkét évig tetteleg szolgáltak volna.

2. Elnyerhető szolgálati állomások. A kormány által épen az 1873. évi II. törvényczikből kifolyólag intézkedés van téve, hogy az igényjogosult altisztek részére a polgári hatóságok fenntartsanak bizonyos szolgálati állomásokat; azaz a fenntartott állomások betöltésénél az igényjogosult altiszteknek más kérelmezők felett elsőbbségi jog biztosíttatik.

Ezen fenntartott állomások a következők:

a) minden *hivatalozolgai és alsóbbrendű felvigyázói állomás* a közös és a m. kir. miniszteriumoknál, a horvát-szlavon országos kormányznál, a fumei királyi kormányzásánál, a magyar államban létező összes törvényszékeknél, bíróságok- és egyéb hivataloknál, fegy- és más intézeteknél, melyek egészben vagy részben államköltségen tartatnak fenn;

b) felerésze ugyanezen állomásoknak a vármegyék-nél (köztörvényhatóságoknál);

c) hivatal- és irodaszolgai, alsóbb rendű felvigyázói és kezelési szolgálat körébe tartozó állomások az állam által javadalmazott vagy biztosított vasuti, gőzhajózási és egyéb vállalatoknál, még pedig nemcsak azoknál, melyek jövőre engedélyeztetni fognak, hanem a már jelenleg meglevőknél is, melyek alapszabályaik-, engedélyokmányaiknál fogva vagy egyéb-képen kötelezve vannak a szolgálati állomások betöltésénél kiszolgált altiszteket figyelembe venni.

A megelőzőleg *a), b), c)* pontok alatt elősorolt hatóságok, törvényszékek, bírósági és egyéb hivatalok, intézetek és vállalatok azon alsóbbrendű *hivatalnoki állomások* betöltésénél, melyekre már fizetésben levő kebelbeli hivatalnokok elő nem léptethetők vagy nyugdíjasok nem találhatók, kötelezve vannak az igényjogosult és *teljes képességüket* kimutató altiszteknek más pályázók felett elsőbbséget adni.

A törvény ezen intézkedése (5. §. első bekezdése) csak is oly altisztekre értendő, kik *hivatalnoki* állásra jogosító igazolvánnyal vannak ellátva.

Ugyanezek a rendőrségi és pénzügyőrségi állomások betöltésénél is hasonló előnyben részesülnek. (5. §. második bekezdése.)

3. Igényjogosultsági igazolvány és annak megszerzése. Azon altisztek számára, kik valamely fenntartott (polgári) szolgai vagy hivatalnoki állomás elnyerésére a törvény értelmében igényt szereztek, a honvédelmi miniszterium igazolványt állít ki, melyről ugyanott jegyzék vezetetik s melyben világosan ki van mondva, hogy az altiszt milyenemű polgári szolgálatra bír igénynyel és ezen igény mely évben szűnik meg.

Igazolvány négyféle állíttatik ki és pedig:

a) fekete nyomású vörös alapon oly jogosultak számára, kik 37. életévüket még nem töltötték be és nem hivatalnoki, hanem egyéb fenntartott állomásra tarthatnak igényt;

b) fekete nyomású zöld alapon, az épen most említett jogosultak számára, de a kik 37. életévüket már betöltötték:

c) kék nyomású vörös alapon, oly jogosultak számára, kik 37. életévüket még nem töltötték be és hivatalnoki állásra tarthatnak igényt;

d) kék nyomású zöld alapon ugyan ily jogosultak számára, de a kik 37. életévüket már betöltötték.

A 45. életévnél idősebbeknek semminemű igényjogosultsági igazolvány nem adatik.

Az igazolvány elnyerésére szükséges eljárás abban áll, hogy a tetteges szolgálatban már nem álló, de igénynyel bíró altisztek a tartózkodási helyükhöz legközelebb eső honvéd gyalogezred kiegészítő parancsnokságához fordulnak, ellenben a tetteges szolgálatban levő csendőrlegénység a kihallgatásnál kéri az igényjogosultsági igazolvány kiszolgáltatását, mely kérés az örsparancsnokság által szolgálati úton a szárnyparancsnoksághoz terjesztetvén fel, ahhoz még csatolandó:

1. az illetőnek sajátkezű próbairása;
2. orvosi bizonyítvány, hogy polgári szolgálatra alkalmas, melynek honvéd- vagy katona-orvos által kiállítva, vagy ilyen által legalább is láttamozva kell lennie (l. 1873. II. t.-cz. 18. §.);
3. iskolai bizonyítványok oly folyamodóknál, kik az alább részletezendők szerint hivatalnoki állásra is igényt tarthatnak;
4. bejelentendő az illetőnek számolási képessége;
5. bejelentendő, hogy a folyamodó mely napon született és végül hogy
6. szükség esetén képes-e és minő pénzösszeget biztosíték gyanánt letenni.

Az örsnek ilyképen felszerelt jelentése alapján a szárnyparancsnokság megvizsgálja az igényt és a minősítvényi beadványt szerkeszti minden egyes folyamodóról, melynek alapján a honvédelmi miniszteriumtól az igazolvány a jogosultnak szolgálati úton leadatik s melyre ez sajátkezűleg a nevét és rendi fokozatát egy kijelölt helyen rávezetni tartozik.

4. Megkivántató iskolák és minősültség az igazolvány elnyerésére. Nemcsak tetteges katonai (csendőrségi) szolgálatban töltött 12 év s abból 8 mint altiszt szükséges arra, hogy a csendőrlegénység igényjogosultsági igazolványt nyerjen, hanem a törvény 1. §-a azt is követeli, hogy az illető *kedvező minősítvénynyel* is bírjon s ennyi aztán elég, hogy szolgai vagy alsóbbrendű felvigyázói állásra jogosító igazolványt kaphasson valaki.

Egészen más szempont alá esnek azok, kik hivatalnoki állásra tartanak igényt, mert ezeknél a most említett két feltételen kívül a korábban végzett iskolák is tekintetbe veendőek.

Sokan azt hitték, hogy a csendőr-altiszti iskola vagy 1—2 gymnasiális avagy reáliskolai osztály elvégzése őket feljogosítja arra, hogy hivatalnoki állásra igazolványt nyerjenek, de reményükben csalatkoztak, mert a köztisztviselők minősítéséről szóló 1883. évi I. törvényczikk a legkisebb hivatalnoki állás elnyerésére is *legalább* 4 gymnasiális, reál- vagy polgári iskolai osztály sikeres végzését követeli s ez azon mérték, mely mindenkitől megköveteltetik s mely már a szárnyparancsnokságnál tekintetbe vétetik, mert első sorban már a szárnynál döntetik el, hogy valamely altiszt a minősítvényi beadványban hivatalnoki vagy nem hivatalnoki állásra jogosító igazolványra hozassék-e ajánlatba.

Csak azon altiszt nyerhet hivatalnoki állásra jogosító igazolványt, a ki legalább 4 gymnasiális, reál- vagy polgári iskolai osztály vagy a három osztályú felső népiskola végzéséről legalább *elégséges* bizonyítványt képes felmutatni.

Tájékozássá végett legyenek itt azon polgári állások felsorolva, melyeket az előbb említett 1883. évi I. törvényczikk értelmében hivatalnoki állásra jogosító igazolvánnyal ellátott oly altisztek nyerhetnek el, kik 4 gymnasiális, reál- vagy polgári iskolai osztályt sikeresen végeztek.

1. Fogyasztási adótiszt, sóárnok, sóhivatali ellenőr, mázsatiszt vagy hivatalaltiszt.

2. Minden állami vagy megyei hivatalnak, jogügyi és alapítványi igazgatóságnak segédhivatali alkalmazottja.

3. Dohánybeváltási hivatalnok, t. i. felügyelő, kezelő és tiszt.

4. Fogházfelügyelő.

5. Zálogházi alsóbb tisztviselő.

A felsorolt alkalmazások rendszerint csak a leg-

alsóbb fokban és megelőző próbagyakorlat után nyerhetők el.

5. **Megüresedett helyek hirdetése és pályázat azokra.** A honvédelmi miniszterium «Pályázati hirdetmény» cím alatt időnként és rendszeren a honvédségi Rendeleti Közlönnyel egyidejűleg nyomtatásban tudatja, hogy igényjogosultsági igazolvánnyal ellátott altisztek számára minő szolgálati állások jöttek üresedésbe. Ezen «pályázati hirdetmény»-ek szolgálati úton a csendőr-örsökkel — hol igazolvánnyal ellátott egyén van — közöltetnek.

Az igazolvánnyal ellátott altisztek vagy egy — már megüresedett — helyre pályáznak vagy pedig valamely még nem üres helyre kívánhatják előjegyeztesítésüket.

Mindkét esetben sajátkezű folyamodványaikat megírják és pedig azon hatóság, vállalat vagy hivatalhoz czimezzék, mely a megürült hely betöltésének jogával fel van ruházva vagy a melyet a kinevezési jog megillet; ezen folyamodványhoz az elnyert igazolvány, továbbá egy orvosi bizonyítvány esetleg felsőbb iskolai vagy külön képesítési bizonyítvány csatolandó.

Oly egyének, kik már nem állanak tetteleges csendőrségi szolgálatban, ezek folyamodványaikat közvetlenül azon hivatal, vállalat vagy hatósághoz nyújtásák be, melyet a megüresedett hely betöltésének vagy a kinevezésnek joga megillet, de a folyamodványhoz nem csak az igényjogosultsági igazolványt és orvosi bizonyítványt, hanem állandó tartózkodási helyüknek községi előljárósága által kiállított erkölcsi bizonyítványt is csatoljanak.

Ugy a folyamodvány valamint mellékletei is az 1873. évi II. törvényczikk 18. §-a értelmében bélyegmentesek.

Ha valamely, igazolvánnyal ellátott egyén egyidejűleg két-három helyre akar folyamodni, akkor a folyamodványnak mellékleteit bíróságnál vagy közjegyzőnél hitelesített másolatok képezik annyi példányban, a hány helyre folyamodik, de jól megjegy-

zendő, hogy az igazolványnak másolatára is nevét az igényjogosult sajátkezüleg írja.

Nem egy megüresedett helyre, hanem csupán előjegyzés végett folyamodók az illető hivatal által vétjegyet kapnak, hogy folyamodványuk beérkezett és előjegyeztettek; ezen vétjeggyel egyidejűleg az igazolványukat is visszakapják. A vétjegyekre a már korábban előjegyzett folyamodók száma is ráirandó.

6. Kinevezettek behívása, próbagyakorlat és erre szabadság. A fentartott szolgálati állomásokra csak törvényes igénynyel bíró altisztek alkalmazhatók, kivéve ha ily folyamodó nincs. Az egyenlő törvényes igénynyel bírók közül a szabad választás az arra hivatott hatóságnak fennhagyatik, de ezzel szemben fennmarad az igényjogosult altiszteknek is panaszlási joguk, ha tapasztalják, hogy a számukra fenntartott szolgálati állomások a törvény határozata ellenére töltettek be. Ezen panasz írásban és szolgálati úton adandó elő és azon miniszteriumhoz czimezendő, mely alatt az illető állomást adományozó hivatal áll.

A folyamodó altisztek a fenntartott szolgálati állomásoknak rendszerint csak legalsó fokozataiban alkalmaztatnak, e nincs kizárva, hogy az állomással rendelkező hatóságok különös figyelemmel legyenek oly folyamodókra, kik kitünő katonai szolgálat, kitünő magaviselet vagy tulajdonságuk folytán különösen tekintetre méltók és jobban díjazott állomásban részesíttessenek.

A tetteges szolgálatban álló altisztnek valamely polgári állásra való behívása és a kinevezési okmány kézbesítése a csendőrkerületi parancsnokság útján történik, mely a kinevező hatósággal közvetlen levelezésben áll és intézkedik az altisztnek csendőrszolgálat alóli felmentése és útba indítása iránt, feltéve, hogy az illető hajlandó is a neki adományozott állomást elfogadni.

Miután számos esetben tapasztaltatott, hogy polgári alkalmazásra jogosító igazolvánnyal ellátott altisztek közül sokan azon polgári szolgálati állomást,

melyre saját kérelmükre történt előjegyzés avagy pályázati kérvényük alapján nevezettek ki, nem fogadták el, a m. kir. honvédelmi miniszter úr Ó Nagyméltósága 1888. évi november hó 29-én 45109/X. sz. a. kelt körrendeletével (lásd Rendeleti Közlöny 59. sz. 1888. évből) szükségesnek találta elrendelni, hogy a törvényes igénynyel bíró altisztek a legkomolyabban figyelmeztessenek, miszerint a fenntartott szolgálati állomásokért meggondolatlanul ne folyamodjanak, — s ha folyamodtak, a nekik ennek alapján adományozott állomásokról meggondolatlanul le ne mondjanak; mert különben azon eshetőségnek teszik ki magukat, hogy egyfelől a polgári hatóságok és intézetek, melyeket a pályázók közti szabad választás joga törvényesen megillet, — ha más igényjogosult altiszt jelentkeznek, — valamely szolgálati állomás elnyerése iránt hozzájuk benyújtott újabbi folyamodványaikat figyelembe venni nem fogják; másfelől a kellően nem igazolt lemondási esetben, az 1873. évi II. t.-cz. 17. szakaszának *a)* pontja értelmében a honvédelmi miniszter a lemondást önkéntesnek tekintvén, az illető altiszt törvényes igényét megszüntnek fogja nyilvánítani.

Akár végleges, akár ideiglenes az altiszt alkalmazása, ő a csendőrség élelmezése és kötelékéből teljesen kilép, még pedig azon nappal, melyen új szolgálati állását elfoglalta vagy a szolgálati esküt letette.

A végleges alkalmazást nyert altisztek a csendőrségtől végelbocsátó levelet nyernek, ha a katonai kötelezettségnek eleget tettek, ellenben az ideiglenes alkalmazást nyert altisztek ezen viszony tartamára a tényálladék kifejtése mellett az illetékes honvédezred nyilvántartásába helyeztetnek át.

A népfelkelési kötelezettség sem a végleges, sem az ideiglenes polgári alkalmazás által nem érintetik.

Ha a betöltendő állomás sajátos természeténél fogva mulhatatlanul szükséges, akkor hivatalnoki és *csakis ilyen* állásra jogosító igazolványnyal ellátott altiszteknek van igénye arra, hogy próbagyakorlatra vagy

külön szakmábani képesítés végett legfeljebb hat hó tartamára a csendőrségi illetmények teljes élvezete mellett szabadságot nyerjenek, ha különben a próbaképeni szolgálat idejére fizetés nem járna. Ezen altiszteknek zsold és szolgálati pótdíj, továbbá elszállásolási, tömeg és utazási illetékeire, végül szabadságolási igényeire nézve a csendőrségi szervezeti utasítás 31. §-a, továbbá a csendőrségi illetményszabályok 24. §. *Bd* pontja tartalmazza a részletes határozványokat.

A hat havi szabadságot szolgálati úton az igazolvány csatolása mellett kell kérni és egyidejűleg jelenteni, hogy az igényjogosult mely hivatalnál óhajt próbagyakorlatot tenni?

Magától értetődik, hogy a nem hivatalnoki, hanem más szolgálatokra jogosító igazolvánnyal ellátott altiszteknek megelőző próbagyakorlatra nem lévén szükségük, hat havi szabadságra sincs igényük; magától értetődik az is, hogy a hat hó a legvégső határ, melynél többet semmi szin alatt sem szabad kérni, ellenben minden jogosult kötelezve van a 6 hónapból csak annyi szabadságot igénybe venni, a mennyi a próbagyakorlatra okvetetlen szükséges.

Hivatalnoki állásra igényt tartó altisztek, *kiknek azonban igazolványuk még nincs*, tettleges szolgálati idejük tizenkettedik évében szabadságra bocsáthatók oly célból, hogy valamely polgári állásra a netán szükséges vizsgát letehessék vagy a vizsgára előkészülhessenek, illetve próbaszolgálatot teljesíthessenek. E tekintetben a m. kir. honvédelmi miniszterium egyetértőleg a cs. és kir. közös hadügyminiszteriummal 1889. november 16. kelt 44285/X. szám alatt akként intézkedett, hogy a 12-ik tettleges szolgálati évükben álló és igazolvánnyal még el nem látott, de hivatalnoki állásra igényt tartó altisztek próbaszolgálatra bocsátásukat bármely polgári szakmánál írásbeli folyamodványban kérhessék, melyhez a folyamodónak próbairása, iskolai bizonyítványa és testi épségéről szóló orvosi bizonyítványa, a szárnyparancsnokság ré-

széről pedig az anyakönyvi lap, minősítvényi táblázat és büntetési lap másolata csatoltatván, a folyamodvány a honvédelmi miniszteriumhoz terjesztendő fel.

7. Az igazolvány visszavétele vagy elvesztésének esetei. A fenntartott szolgálati állomások elnyerésére való igény vagy a hivatalnoki és felvigyázói helyek betöltésénél biztosított előny a következő esetekben szűnik meg:

1. ha arról az illető önként lemond, mely esetben az igazolvány egy jegyzőkönyv felvétele mellett bevétetik és mindkettő a m. kir. honvédelmi miniszteriumhoz felterjesztetik,

2. bünfenyítő ítélet folytán, melylyel a törvény erejénél fogva állami és közhivatalok viselhetésének elvesztése jár s mely esetben a bíróság kötelessége az igényjogosultsági igazolványt bevenni és az ítélet hiteles másolatával együtt a honvédelmi miniszteriumhoz beküldeni.

3. Az életkor 45-ik évének betöltésével minden, az állam által díjazott szolgálati állomásra nézve, midőn az igazolvány is bevétetik.

4. Az életkor 37. évének betöltésével minden egyéb, nem az állam által fizetett szolgálati állomásokra nézve, mely körülmény az igazolvány első lapján világosan ki van téve.

Ha igazolványnyal ellátott altiszt akár tetteges szolgálati ideje alatt, akár a polgári életben elhal, a hagyatékot tárgyaló parancsnokság vagy hatóság az igazolványt bevenni és a honvédelmi miniszteriumhoz felterjeszteni tartozik.

Az igazolvány elvesztése a szárnyparancsnokságnál (nem tetteges altisztek részéről a nyilvántartó honvéd parancsnokságnál) az elvesztés körülményének kifejtése mellett bejelentendő, hogy a megsemmisítés iránti intézkedések megtéessenek. Ha a megtörtént nyomozások eredményéhez képest új igazolvány kiszolgáltatását határozza el a honvédelmi miniszterium, akkor azt új folyószám alatt ki is adja.

Egy pénztárlopási eset kinyomozása.

Az 1889. év deczember hó 22. és 23-ika közötti éjjel Szegeden Kátai Istvánnak a Széchényi-téren, közvetlen a városháza közelében, a Zsótér-féle épületben lévő czipész-boltját ismeretlen tettesek álkulccsal kinyitották és körülbelül 25 pár különféle női és férfi topánt elloptak; ezen bolthelyiségben a válaszfalat, mely a Maár Gyula lutri és dohánytőzsde helyiségét választotta el, ugyanazon tettesek áttörték, ez utóbbi bolthelyiségbe az így nyert áttöréssel át behatoltak, annak az utcára nyíló ajtaját a závarban belülről benthagyott kulccsal kinyitották és az ott elhelyezve volt Wertheim-féle pénzszekrényt kihengerítve, a ház előtt várakozó kocsira feltették és elvitték.

A szekrényben 500 forint készpénz, tetemes mennyiségű ezüst evőeszköz, egy értékes, három gyémántkövel diszített arany karperecz és körülbelül 18,000 forint értékű értékpapír volt elhelyezve. Tettesek ez alkalommal még mintegy 150 forint értékű szivarárút is vittek magukkal.

A városi rendőrség a helyszíni szemlét megejtván, a nyomozást megindította, melynek során az ellopott pénzszekrényt feltörve a «Makkos»-erdő felé vezető út szélén, trágyával befödve megtalálta. A pénzszekrényben a 18,000 forintot kitevő értékpapírok a tettesek által visszahagyattak. Ugyanazon helyen egy jobb kézre való egy-ujjas gyapjú-keзtyű is előtaláltatott.

A rendőrség az eddig szerzett tapasztalatok után indulva azon véleményt táplálta, hogy a betöréses lopást vagy szegedi felsőtanyai közártalmúak követték el vagy pedig a gáztetteiről hirhedt dorozsmai illetőségű Rozsa Zakhár kisteleki czinkostársaival együttesen hajtottá végre, mely föltevés téves voltát azonban igazolta az ez irányban vezetett nyomozás teljes eredménytelensége.

Tyll László főhadnagy, szegedi szakasz-parancsnok,

a rendőrség által az esetről értesítve a helyszíni szemlét megtartván, azon meggyőződésre jutott, miszerint a szóban forgó betöréses lopást e téren tapasztalattal, szakavatottsággal bíró gonosztevők követték el; tehát oly irányban indította meg működését, hogy a tetteket a notorius gazemberek között kezdte kutatni.

Tyll László főhadnagy, ki hivatását nemcsak előszeretettel tölti be, de szakértelemmel, igazi buzgalommal működik a közbiztonsági szolgálat terén, ez alkalommal is bebizonyította jeles nyomozási képességét.

Ugyanis már előzőleg neszét vette annak, hogy a Geiger-féle negyedmilliós lopás tettesein kívül a vidéken még egy másik banda is szervezkedett, mely pénztárlopásra törekszik s szorgos utánjárás útján megtudta, hogy ezen banda tagjai közé Farkas János hódmezővásárhelyi és Bartucz József szegedi illetőségű pancsovai lakos, hirhedt betörők is tartoznak. Ezen egyének a Geiger-féle negyedmilliós lopás bűnesetének tárgyalásakor a kir. törvényszék tárgyalási termében igen gyakran voltak jelen.

Tyll László főhadnagy szóbeli indítványára a szegedi rendőrfőkapitányi hivatal a hódmezővásárhelyi rendőrkapitányságot táviratilag megkereste aziránt, puhatolná ki, vajjon Farkas János a betörés éjjelén otthon volt-e vagy nem, mely megkeresésre azon távirati értesítés érkezett vissza, hogy a szóban forgó egyén a jelzett éjszakát otthon töltötte és erre vonatkozó alibijét minden kételyt kizárólag beigazolta, mely körülményről a rendőrség Tyll főhadnagyot értesítette, kijelentvén egyszersmind, hogy gyanúja a büntett elkövetését illetőleg egyáltalában senkire sincs.

Tyll főhadnagy ezek után megkezdte működését s legelőször is kiszállt Dorozsmára, a hol személyesen meggyőződött, hogy Rozsa Zakár a rendőrség által a betörés elkövetésével alaptalanul gyanúsított. Még ugyanaz nap vagyis december 23-án Hódmező-Vásárhelyre utazott és a rendőrség ellenkező

állításával szemben megállapította, miszerint Farkas János a betörés éjjelén nem volt Vásárhelyt, de megtudta még azt is, hogy a többször megnevezett Farkas János Bartucz Józseffel az ottani «Szarvas» vendéglőben a közelmúltban találkozott. Tyll főhadnagy ottani működése egyelőre kimerítve lévén és miután az őrsparancsnokot Farkas Jánosnak figyelemmel való kísérése iránt a kellő utasításokkal ellátta, Szegedre visszautazott.

Deczember 25-én Tyll főhadnagy a szegedi rendőrfőkapitánytól egy rendőrt kért, a ki Bartucz Józsefet ismeri, mely célból Nagy Ernő rendőr lett rendelkezésére bocsátva és miután Szabó András szegedi őrsbeli csendőrt maga mellé vette, elindult a gyanúsított kinyomozására.

Deczember 27-én a nyom Szabadkára vezetett, itt a helyi rendőrség igénybe vételével a legszorgosabb kutatás ejtetett meg, — azonban eredmény nélkül. Tyll főhadnagy ez eredménytelen nyomozás után akként combinált, hogy Bartucz a lopásból reá eső részt valószínűleg kivette és a karácsonyi ünnepekre haza utazott Pancsovára; tehát 28-án reggel négy órakor Szabadkáról, a nyomozást folytatandó, Szabó András csendőr és Nagy Ernő rendőrrel Pancsova felé utazott. Minthogy azonban Zimonyba megkésve érkezett és a nagy jégzajlás miatt a Dunán este átkelnie lehetetlen volt, ugyanott megháltak. 29-ikén reggel öt órakor az utazást folytatva, délelőtt kilencz órakor Pancsovára megérkezett, a keresett utáni nyomozást azonnal megkezdette és két órai szorgalmas munka után Bartucz József már letartóztatva őrizet alá vétetett.

A letartóztatott lakásán megejtett házkutatás során egy akkor levágott sertésnek húsa, zsírja, egy új kabát, egy új sapka, egy pár új csizma találtatott elő, mely tárgyak honnan szerzése iránt Bartucz és felesége kikérdeztetvén, a nyert feleletekből megerősítést nyert azon gyanú, hogy benne a szegedi pénztárlopás egyik tettese lett letartóztatva.

A folytatólagos nyomozás során megállapított még, miszerint Bartucz a lopás ideje óta 31 forint adósságot fizetett, a sertést is ugyanazon idő óta vásárolta 37 forintért készpénz fizetés mellett, továbbá hogy Bartucz a lopás éjjelén Szegeden volt és hogy a nála előtalált útlevéllal másnap azaz deczember 30-án, Szerbiába akart utazni. Ezek után letartóztatott, a nélkül hogy az okról értesítettetett volna, Szegedre kísértetett, hová 31-én megérkezve a városház börtönébe záratott, de Tyll főhadnagy által még ugyanaz nap délután behatóan kikérdeztetett, a mi azonban eredményhez egyelőre nem vezetett.

A letartóztatott makacsságának és agyafurtságának jellemzéseül felemlítjük, miszerint a rendőrségi jegyző, ki az öt órafolyásig tartó kikérdezésnek tanúja volt, ezen kikérdezés befejezése után Tyll főhadnagynak kijelentette, miszerint a tapasztaltak után határozott meggyőződése az, hogy Bartucz a szóban forgó pénztár-lopásban nem bűnös.

1890. január 1-én a kikérdezés folytattatván, gyanúsított előadta, hogy ő deczember 20., 21. és 22-én éjjel-nappal mindig Makón tartózkodott egy háznál, melyet bár megmutatni képes, de a tulajdonost megnevezni nem tudja; ennek folytán január 2-án Szabó András csendőrrel Bartucz Makóra szállítandó, a vasúthoz kísértetett, hol Tyll főhadnagy megmagyarázta neki, hogy terve nem fog sikerülni, mert majd ott, midőn a házat megmutatja, oda be nem megy, hanem a városházánál kell neki megmagyarázni, milyen ember azon házban lakó, és több egyén lesz Makón elébe állítva, kik közül az illetőt ki kell választania; s ekkor, midőn már Makóig a jegyek meg is voltak váltva, odanyilatkozott, hogy ő nem Makón, hanem Kisteleken volt Becski és Nemes hirhedt közártalmúaknál. Kistelekre szállíttatván tehát, ott az általa megnevezett tanúkkal szembesítettetett, de azok valótlannak bizonyították Bartucz állítását. Ezután belátva, hogy czélt nem érhet, kijelentette, hogy megmondja az igazat: folyó hó 22-én éjjel Szegeden

Farkas János, id. Dudás János, ifj. Dudás János és ő, a Zsótér-ház alatti betöréses lopást közösen követtek el oly formán, hogy arra nézve megelőzőleg Farkas Jánossal megállapodva, ez társaival a Dudás János kocsiján két lóval szombaton délután Makón át a Tiszán, a szegedi hidon keresztül jöttek, ő a hidfőnél várta őket és így azon éjjel a Farkas János által magával hozott álkulccsal a Kátai üzlet ajtaját kinyitva, onnan a czipőket egy zsákba, valamint a lutris boltból a szivarokat egy másik zsákba rakva kihozták s a Dudás kocsijára tették. Ezután a Wertheim-szekrényt hozták ki, melyet négyen úgy tettek a kocsira, hogy Farkas János a boltból egy széket hozott ki, mely bőrrel volt fedve, azt a kocsi hátsó-jához tették és a pénztárt előbb ezen székre, onnan a kocsira emelték.

Ez idő alatt a piacon keresztül egy férfi jött, ki úgy őket, valamint ők is azt észre vették; minthogy ez a férfi közvetlen mellettük ment el, ők nehogy felismerhetők legyenek, a pénztár mellől a kocsi oldalhoz húzódtak. Ezután kihajtottak a takarékpénztár-épület mellett a csongrádi sugáruton a «Makkos»-erdő felé, a szekrényt a kocsin a magukkal hozott csákánnyal feltörték s belőle a tárgyakat Farkas János szedte ki, mialatt Bartucz gyufákat gyujtogatott s úgy világított. Ezután az értékpapirokat a pénztárba visszahelyezték és egy darabig kocsin visszafelé hozták, míg egy rakás trágya mellett a kocsiról ledobták, ott trágyával eltakarták és visszajöttek Szegedre, honnan, mivel már ekkor különben is 5—6 óra között volt az idő, három társa ugyancsak a hidon át távozva, a lopott tárgyakat magukkal vitték. Ő azonban Szegeden maradt és reggel a reá eső pénzösszegeből Holczernél egy kabátot, egy szücsnél sapkát, egy czipésznél csizmát vásárolt és gyalog Horgosra ment, onnan vonattal Szabadkán át Zimonyba és onnan egy borcsai kocsi-ossal Pancsovára utazott családjához, otthon egy sertést vásárolt a pénzből s adósságot fizetett.

Tyll főhadnagy ezek után Fehér Ignác őrmester, makói őrsparancsnokot, ki mindkét Dudást egy alkalommal épen akkor fogta el, mikor rabolni indultak és ellenök nyomozást is vezetett és Heffner Jakab őrmester kisteleki őrsparancsnokot, valamint a nyomozásnál folytonosan vele közreműködött Szabó András csendőrt maga mellé vette, január 4-én este Vásárhelyre elindult s ott még azon éjjel a szükséges intézkedéseket megtéve, id. Dudás János, ifj. Dudás János és Farkas János, mindannyian hirhedt veszélyes közártalmúakat kézrekerítette.

A letartóztatottak házáinál motozást tartva, id. Dudás Jánosnál, ki fiával, ifj. Dudás Jánossal közösen egy házban lakik, előtaláltatott a két ló és kocsi, melyen a pénztárt elvitték, a kocsin világosan meglátszottak a pénztár szétveréséből keletkezett nyomok; ezenkívül megtaláltatott a feltört pénztár mellett hátramaradt keztyű párja, valamint a csákány nyele, ifj. Dudás János zsebében a dohányzacskóban az összetört szivarokból pipadohánynak megvágott apródohány; Farkas Jánosnál szintén találtatott szivarból összevágott pipadohány és a vele egy házban lakó testvérének, Farkas Rosálnak a lábain egypár evelastin női czipő, melyet Kátai István káros sajátjának ismert fel; így Farkas Rosál is letartóztatva, január 6-án mindannyian Szegedre szállítottak és ideiglenes megőrzés végett a városháza börtönének külön zárkáiba elzárattak.

A vizsgálat további folyamán Bartucz József megnevezte azon helyet, hol társai a lopott tárgyakat Vásárhelyen elrejtették, tehát január 7-én Tyll főhadnagy ismét Vásárhelyre utazott, azonban a keresett tárgyak feltalálhatók nem voltak, minek folytán 8-án a letartóztatott bűnösök a bűnjelvényekkel együtt, tényvázlat mellett, a szegedi kir. törvényszéknek átadattak.

A nyomozás során bebizonyult, hogy az összes lopott tárgyak az oknál fogva nem voltak feltalálhatók, mert a szegedi rendőrségtől kiszivárgott, mi-

szerint a nyomozást Tyll főhadnagy vezeti s hogy a büntettel Bartucz József gyanúsítottatik; minthogy pedig Farkas János összes szabad idejét a kávéházakban tölti, a szegedi lapokban közzétett ezen körülményt olvasta és tartva attól, hogy Bartucz elfogatása esetén a lopott tárgyak rejthelyét elárulhatja, azokat más helyre rejtette el; ezt bizonyítja azon körülmény is, hogy midőn 6-án a vásárhelyi tettesek Szegedre beszállítva a város foghelyiségének külön zárkáiban elhelyeztettek, Boros Sándor őrsvezető és Fehér Ignác őrmester a foglyok tudtán kívül a foghelyiség folyosóján voltak és hallották, midőn ifj. Dudás János Bartucz Józsefet arra kérte, hogy ne ismerjék egymást szembesítés esetén, midőn pedig Bartucz azt mondta Dudásnak, hogy hátha megtalálják a tárgyakat és a csákányt, Dudás oda nyilatkozott, hogy attól ne féljen semmit, el van már az téve úgy, hogy nem fogják megtalálni.

A csendőrségi szolgálati utasítás 19. §-a szerint «a csendőr köteles arra törekedni, hogy magának azon járásra nézve, a melyben működni hivatott, lehetőleg beható és részletes helyi és személyi ismeretet szerezzen, minthogy a nélkül szolgálati kötelességeinek megfelelni nem képes».

Az általános szolgálati határozványok 113. pontja ugyancsak azt mondja, «miszerint helyi és személyi ismeretre a csendőrnek a legkiterjedtebb mérvben van szüksége, hogy felelősségterhes és sokoldalú szolgálatának teljes mérvben megfelelhessen; azt tehát okvetlenül meg kell szereznie, mert e nélkül a csendőrségi szolgálat eredményes teljesítése nem képzelhető».

Kézikönyveink itt hivatott rendelkezéseinek nagy fontosságát minden csendőr ismeri, de a most leírt eset is hozzájárul annak bizonyításához, mert Tyll László főhadnagy csakis a személyi viszonyok kiterjedt és alapos ismerete folytán érhetette el oly gyorsan a fentebbiekben vázolt szép eredményt.